

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Täysistunto

Syrjintäolettama, esteetön pääsy, yleisötilaisuus, pyörätuoli, hyväksyttävä syy

Diaarinumero: 2xx/2015

Antopäivä: xx.xx.2015

Hakijalla on selkäydinvamma, ja hän käyttää ulkona liikkeessaan sähköpyörätuolia. Hakija olisi halunnut osallistua T ry:n järjestämään ravintola T:n 2. kerroksessa pidettyyn avoimeen yleisötilaisuuteen, jonka aiheena oli eläkepolitiikka. Kokoustilaan ei ollut mahdollista päästä pyörätuolilla Hakija katsoi tullessaan syrjityksi, koska hänen ei vammastaan johtuen ollut mahdollista osallistua tilaisuuteen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta piti yksilön mahdollisuutta päästä yleisölle avoimiin yhteiskunnallisia asioita käsitteleviin tilaisuuksiin erityisen tärkeänä.

Hakija ei kiistänyt, että tilaisuudet on vastaajan kertomin tavoin yleensä järjestetty ravintola K:ssa, joka oli esteetön. Koska tila oli kuitenkin ollut tällä kertaa jo varattu, tilaisuus järjestettiin poikkeuksellisesti ravintola T:ssä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että kyse oli ollut poikkeuksellisesta hyväksyttävään syyhyn perustuneesta tilajärjestelystä, eikä vastaajan käytännöstä järjestää tilaisuutensa esteellisessä tilassa, jonne pyörätuolia käytävillä vammaisilla ihmisillä ei olisi pääsyä. Lautakunta katsoi, että vastaaja oli esittänyt sellaista selvitystä, joka kumosi syrjintäoletaman. Vastaaja ei ollut siten menettänyt yhdenvertaisuuslain vastaisesti asiassa, joten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkäsi hakemuksen.

(Ei lainvoimainen)

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan vastaajan toimineen yhdenvertaisuuslain välillisen syrjinnän kiellon vastaisesti ja kieltämään vastaajaa syrjimästä uudelleen tilaisuuksissaan.

Hakijan perustelut

Hakijalla on selkäydinvamma, ja hän käyttää ulkona liikkeessaan sähköpyörätuolia. Hakija olisi halunnut osallistua T ry:n järjestämään ravintola T:n 2. kerroksessa pidettyyn tilaisuuteen, jonka aiheena oli eläkepolitiikka. Tilaisuutta oli markkinoitu avoimesti ja sinne oli vapaa pääsy, eikä ennakoilmoittautumista edellytetty.

Hakija oli tiedustellut ravintolasta, oliko kokoustilaan mahdollista päästä pyörätuolilla. Ravintola oli ilmoittanut, että kokoustila sijaitti 2. kerroksessa, eikä sinne ollut hissiä.

Hakija oli ollut yhteydessä tilaisuuden järjestäjiin ilmoittaen haluavansa osallistua tilaisuuteen. Hakija oli pyrkinyt selvittämään järjestäjiltä, kuinka tilaisuuteen pääsisi sähköpyörätuolilla. Hakija oli ollut uudelleen yhteydessä järjestäjiin ilmoittaen tulevansa tilaisuuteen. Samalla hakija oli tuonut

esiin käsityksensä siitä, että tilaisuuden pitäminen niin, ettei hänellä ollut vammansa johdosta pääsyä sinne, asetti hänet vammaisuuden perusteella muita epäedullisempaan asemaan. Hakijan mukaan näihin tiedusteluihin ei tullut vastausta.

Hakija oli mennyt klo. 17.50 ravintolan ulko-ovelle ja lähtenyt klo. 18.05. Kukaan ei ollut tullut tarjoamaan hakijalle apua, vaikka hän oli etukäteen ilmoittanut tulevansa tilaisuuteen.

Hakija katsoo, ettei hyväksyttävä syy kohdella ihmisiä eri tavalla voi olla se, että jokin toinen panimoravintola on varattuna.

Hakija toteaa, että yhdenvertaisuuslain ja YK:n vammaissopimuksen tarkoitus on muuttaa yhteiskuntaa niin, että tilaisuuksia järjestettäisiin siten, että kaikki voisivat niihin osallistua.

Hakija toteaa tiedustelleensa normaaliin tapaan varsin aktiivisesti, pääseekö tilaan sisään. Auttaminen yläkertaan ei hakijan mukaan olisi ollut mahdollista, kun hänen ja sähköpyörätuolin yhteispaino on yli 100 kg.

Hakija toteaa, ettei asiassa ole ollut kysymys kohtuullisista mukautuksista, eikä hän myöskään ole niihin vedonnut.

Hakija katsoo T ry:n käytännön tilaisuuden järjestämisessä olevan häntä välillisesti syrjivä, koska hänellä ei vammaisuudesta johtuen ollut pääsyä tilaisuuteen.

Vastaaajan vastaus

Vastaaaja toteaa, ettei se ole toiminut yhdenvertaisuuslain välillisen syrjinnän kiellon vastaisesti järjestäessään tilaisuuden ravintola T:ssä. Vastaaaja kiistää syyllistyneensä menettelyssään henkilön vammaisuuteen perustuvaan syrjintään.

Vastaaajan perustelut

Vastaaaja pahoittelee hakijalle aiheutunutta mielipahaa, mutta katsoo, ettei tilanne kuitenkaan ole ollut sellainen kuin hakija sen kuvaa hakemuksessaan.

Vastaavat tilaisuudet oli yleensä järjestetty Panimoravintola K:ssa. Nyt tila oli kuitenkin ollut varattu, joten tilaisuus oli järjestetty ravintola T:ssä.

Hakija olisi voinut halutessaan pyytää apua ravintolan yläkertaan pääsemiseksi, mutta hän ei ollut halunnut toimia näin. Apua olisi varmasti ollut saatavissa. Hakija olisi voinut sopia jo järjestäjiin yhteydessä ollessaan avun saamisesta, ja asia olisi järjestynyt. Hän ei myöskään ravintola T:hen yhteydessä ollessaan ollut pyytänyt apua sisäänpääsyyn.

Vastaaaja katsoo, ettei hakijan toiveisiin sisäänpääsystä ollut mahdollista reagoida, koska hän ei ollut pyytänyt apua sisäänpääsyssä.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakemuksen.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys siitä, onko hakija tullut yleisölle avoimeen poliittiseen keskustelutilaisuuteen pääsyssä epäsuotuisammin kohdelluksi vammaisuutensa johdosta kuin muut, kun tilaisuus oli järjestetty tiloissa, joihin hänen ei ollut mahdollista päästä vammastaan johtuen.

Perustelut

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 2 §:n 2 momentin mukaan lakia ei kuitenkaan sovelleta yksityis- eikä perhe-elämän piiriin kuuluvaan toimintaan eikä uskonnonharjoitukseen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että yhdenvertaisuuslain soveltamisala on yleinen ja että, sitä sovelletaan myös yhdistystoimintaan ja yleisötilaisuuksien järjestämiseen. Lautakunta myös toteaa, että yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä syrjintä vammaisuuden perusteella on kielletty.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Lisäksi eri asemaan asettaminen perustuslain (731/1999) 6 §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla on kiellettyä, ellei menettelyyn ole perustuslaissa tarkoitettua hyväksyttävää syytä (HE 44/2003 vp., s. 35). Siten yhtäläistenkin palvelujen tarjoaminen erikseen eri väestöryhmille syrjintäkielossa mainitun perusteen mukaisesti on kiellettyä, jollei sitä voida jonkin hyväksyttävän syyn perusteella pitää määrättyssä tilanteessa oikeutettuna.

Todistustaakka ja syrjintäolettamien syntyminen

Syrjintäolettamien syntymisen oikeudelliset perusteet

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 12 §:n mukaan menettelyyn lautakunnassa sovelletaan hallintolakia (434/2003), jollei laissa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta, yhdenvertaisuuslaissa tai tasa-arvolaisissa menettelyistä toisin

säädettä. Hallintolain 31 §:n mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan on selvitettävä siellä vireille tulleita asioita riittävästi.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että sen ryhtyessä hallintolain 31 §:n mukaisesti selvittämään asiaa, tämä ei vielä sellaisenaan tarkoita, että lautakunta olisi katsonut syrjintäolettamana syntyneen.

Yhdenvertaisuuslain esitöistä (HE 19/2014 vp., s. 93) käy ilmi, että syrjintäolettamana syntyy, jos vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Ensisijaisesti vireillepanijan on esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta ja muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä syrjintäolettamana syntymiseen.

Edelleen lain esitöistä ilmenee, että täyttää näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettamana syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä.

Esitöissä on myös todettu, että olettamana syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. Jos asiaa käsiteltäessä on esitetty riittävästi sellaista selvitystä, jonka perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, on vastapuolen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Esitöiden mukaan vastapuolen on siten oletuksen kumoamiseksi esimerkiksi selvitettävä, että erilainen kohtelu on perustunut laissa tarkoitetulla tavalla hyväksyttävään perusteeseen taikka että vireillepanijan esittämä vertailuaineisto ei tosiasiallisesti koske vertailukelpoisia tilanteita. Välillisen syrjinnän tapauksessa vastapuoli voi niin ikään esittää selvitystä siitä, että menettelylle on ollut ehdotetussa laissa tarkoitettu hyväksyttävä peruste.

Syrjintäolettamana synnyttävistä tosiseikoista ei edellytetä täyttää näyttöä. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo edellä esitetyn perusteella, että syrjintäolettamana syntymiseksi riittävät sellaiset hakijan asianmukaisesti esittämät seikat, joiden perusteella hakijan väite on sillä tavoin uskottava, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla on objektiiviset perusteet todeta syrjintäolettamana syntyneen. Vaikka vastaaja ei pystyisi täysin kumoamaan hakijan esittämää väitettä, hänen vastauksensa voi heikentää hakijan esittämää näyttöä niin, että se jää näyttökynnyksen alle.

Yhdenvertaisuuslain mukaisen todistustaakan kääntymisen tarkoituksena on edesauttaa oikeuksien tehokasta toteutumista, koska näytön esittäminen syrjintätapauksissa voi olla tavanomaista vaikeampaa ja yleensä vain vastaaja voi osoittaa, että hänen syrjinnäksi väitetty toimensa on perustunut muuhun kuin kantajan henkilöön liittyvään syyhyn. (PeVL 10/2003)

Syrjintäolettamana syntyminen siis edeltää varsinaista toteennäyttämisen arviointia, johon tarvittavaa tietoa saadaan juuri vastaajan vastauksesta. Muutoin ei saavuteta yhdenvertaisuuslain 28 §:n tarkoitusta edesauttaa oikeuksien tehokasta toteutumista.

Kun syrjintäolettaja on syntynyt, todistustaakka siirtyy vastaajalle. Vastaajan mahdollisuutena on kumota kantajan esittämä näyttö tai heikentää sitä niin, että näyttö jää näyttökynnyksen alle.

Syrjintäolettaman syntymisen arviointi

Hakija on esittänyt selvitystä, jonka perusteella hän katsoo tulleensa syrjityksi vammaisuutensa johdosta yleisölle avoimeen poliittiseen keskustelutilaisuuteen pääsyssä. Hakijan esittämän selvityksen mukaan tilaisuus oli järjestetty paikassa, jonne hänen ei olisi ollut mahdollista päästä vammansa johdosta. Tilaisuuden järjestäjät eivät myöskään olleet ryhtyneet mihinkään toimenpiteisiin auttaakseen hakijaa tilaisuuteen pääsyssä, vaikka hän oli ilmoittanut järjestäjille etukäteen saapuvansa paikalle.

Edellä esitetyillä perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakija on esittänyt objektiivisesti arvioiden selvitystä, jonka perusteella on syntynyt syrjintäolettaja ja että todistustaakka on kääntynyt. Vastaajan on näin ollen näytettävä, ettei se ole menetellyt yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n syrjintäkiellon vastaisesti.

Väitetyn syrjinnän arviointi

Kokousteilojen esteellisyys

Yhdenvertaisuuslain esitöiden (HE 19/2014 vp., s.79) mukaan kohtuulliset mukautukset on käsitteellisesti erotettava yleis- ja pysyväisluonteisista esteettömyystoimenpiteistä. Tällaisista toimenpiteistä säädetään muualla lainsäädännössä.

Esitöistä myös ilmenee, että yhdenvertaisuuslain mukaan syrjintäkiellosta ei johdu velvollisuutta kohdella ihmisiä eri tavoin näiden henkilökohtaisten tarpeiden edellyttämällä tavalla, jollei kyse ole ehdotetun lain 15 §:ssä tarkoitettua vammaisen henkilön tarvitsemasta kohtuullisesta mukautuksesta (HE 19/2014 vp., s. 70).

YK:n vammaisyleissopimuksen toteutumista valvovan komitean mukaan sopimuksen 5 artiklan 2. kohdan syrjintäkielto velvoittaa määrittelemään kielletyksi syrjinnäksi pääsyn epäämisen vammaisilta yhdenvertaisesti fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin tai palveluihin. Saavutettavuus liittyy ihmisryhmiin, kun taas kohtuulliset mukautukset liittyvät yksilöihin. Velvollisuus saavutettavuuden järjestämiseen on olemassa, jo ennen kuin yksilö pyytää saada päästä johonkin paikkaan tai saada käyttää jotakin palvelua. Saavutettavuuden järjestämiseen velvollinen ei voi laiminlyödä velvoitettaan vetoamalla taakkaan, joka aiheutuu saavutettavuuden järjestämisestä vammaisille henkilöille. (CRPD/C/14/D/21/2014, yksilövalitus, asia No. 21/2014, 14.9.2015, kpl. 8.4 ja kpl 8.5)

Asiassa on kysymys pääsystä yleisölle avoimeen poliittiseen tilaisuuteen. Kokousoikeus on poliittinen perusoikeus, jonka ydinalueena voidaan pitää yleisiä kokouksia, joilla pyritään vaikuttamaan yhteisten asioiden hoitamiseen tai joissa keskustellaan tällaisista asioista (PeVM 13/1998 v.). Yksilön oikeus ja mahdollisuus niiden käyttämiseen turvaa yksilön mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja on välttämätöntä yhteiskunnan kansanvaltaiselle päätöksenteolle.

Tämän takia yksilön mahdollisuus päästä yleisölle avoimiin yhteiskunnallisia asioita käsitteleviin tilaisuuksiin on erityisen tärkeää.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa asiassa olevan kiistatonta, että tilaisuus oli järjestetty ravintolassa kokoustilassa, joka oli hissien puuttumisen takia sillä tavoin esteellinen, ettei hakijan ollut mahdollista päästä sinne pyörätuoleineen.

Vastaajan menettelyn arviointi

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että tilaisuus oli järjestetty ravintolassa kokoustilassa, joka oli hissien puuttumisen takia sillä tavoin esteellinen, ettei hakijan ollut mahdollista päästä sinne pyörätuoleineen.

Vastaajalta saadun selvityksen mukaan vastaaja järjestää perinteisesti tilaisuutensa jossakin panimoravintolassa, yleensä ravintola K:ssa. Koska tila oli kuitenkin ollut tällä kertaa jo varattu, tilaisuus järjestettiin poikkeuksellisesti ravintola T:ssä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on selvittänyt, että tila, jossa vastaaja yleensä järjestää tilaisuutensa, on esteetön.

Hakija ei ole kiistänyt, että tilaisuudet on vastaajan kertomin tavoin yleensä järjestetty ravintola K:ssa.

Vastaaja on ilmoittanut pyrkivänsä valitsemaan tilaisuuksiensa paikat siten, että niiden saavutettavuus on mahdollisimman hyvä. Vastaaja on myös ilmoittanut kiinnittävänsä jatkossa tarkempaa huomiota tilan saavutettavuuteen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että kyse on ollut poikkeuksellisesta hyväksyttävään syyhyn perustuneesta tilajärjestelystä, eikä vastaajan käytännöstä järjestää tilaisuutensa esteellisessä tilassa, jonne pyörätuolia käytävillä vammaisilla ihmisillä ei olisi pääsyä.

Edellä esitetyn perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että vastaaja on esittänyt sellaista selvitystä, joka kumoaa syrjintäoletaman. Vastaaja ei ole siten menetellyt yhdenvertaisuuslain vastaisesti asiassa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hylätä hakemuksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 8 §, 13 §, 15 §, 20 §, 21 §, 28 §

Kokoontumislaki (530/1999) 3 § 2 momentti, 5 §

Laki yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta (1327/2014) 1 §, 7 §, 12 §

Hallintolaki (434/2003) 31 §

Perustuslaki (731/1999) 2 §, 6 §, 13 §, 14 §, 22 §

Muutoksenhaku

Liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen, Outi Anttila, Timo Harrikari, Merja Heikkonen, Riitta-Maija Jouttimäki, Juha Lavapuro, Katja Leppänen, Jukka Lindstedt, Pirkko Mahlamäki, Husein Muhammed, Liisa Nieminen, Jukka Siro ja Sonya Walkila. Asian esittelijä Juhani Kortteinen.